

Abans de l'Univers

“**S**i vostè pensa que les teories sobre l'univers dobleguen i forcen la ment, tinga la seguretat que molts científics pensen i senten igual”, afirma el cosmòleg i físic. I en efecte, els simples mortals totalment llecs en la matèria, els qui no hi entenem res de res, també podem sentir, com els científics, que la ment se'ns doblega quan intentem captar algun reflex remot d'aquestes teories. Com aquells primers grecs, Tales, Anaxímenes, Anaximandre, Parmènides o Heràclit, que mirant el cel des de la vora del mar, o simplement pensant, es varen fer les primeres preguntes, les més importants, les que potser no tindran mai resposta: què és el conjunt de la realitat pensable, què és l'ésser, què és i què té en comú tot allò que existeix. I més avant també es van preguntar si l'univers té un final, i com va començar i com pot acabar-se i potser tornar a començar. D'això, Aristòtil en va dir “metafísica” (el llibre o tractat que venia després de la física), però ara mateix la metafísica, com l'ontologia o ciència de l'ésser, és una cosa que es practica i progressa a les catedrals subterrànies del CERN analitzant xocs de partícules, o cavil·lant sobre les dades del satèl·lit Plank, el que fa poc ens ha enviat imatges de la “llum més antiga” de l'Univers, imatges que permeten noves i més profundes visions sobre els orígens i l'evolució del cosmos. I en qualsevol cas, de tant en tant els humans (ja que tenim un cervell que ho fa possible, i per alguna cosa deu ser) hauríem d'aturar-nos un moment a considerar *sub specie aeternitatis* la realitat completa que ens envolta. És a dir, dedicar alguna estona a la contemplació d'allò que ens depassa i ens supera, i que, quan ho meditem amb un punt d'estupor i d'angoixa, ens fa ser justament més humans. Fet i fet, totes les religions, totes les mitologies i en tots els temps, han elaborat alguna forma de narració que mostra l'origen de tot, o almenys de la forma que té el nostre món: algun déu superior, alguna força suprema, algun combat, uns elements primordials, qualsevol relat (i els relats són innumbrables) pot servir d'explicació, i tot serveix, precisament, perquè alguna explicació ha d'existir: és necessària. El que resulta estrany a l'experiència humana és que l'Univers tinga l'edat que té. Perquè l'Univers –que per definició és tot allò que existeix físicament, ens recorda

Joan Francesc Mira

amb prudència el científic— o bé hauria de tenir una edat infinita, o bé estar relacionat amb la duració de l'espècie humana i amb algun nombre de generacions, tal com afirmen moltes mitologies: l'ou primordial, els cicles, la creació en set dies o

l'etern retorn. Resulta, però, que, calculant cap arrere la taxa o ritme d'expansió, podem arribar a l'instant de l'origen, al Gran Esclat del mínim àtom inicial (la idea d'àtom també és grega, òbviament), quan, fa aproximadament 13.800 milions d'anys, tot allò que ara som, i tot allò que observem o sabem que existeix, des dels nostres cervells fins a les infinites galàxies, estava tancat en un punt. Que començà a inflar-se i expandir-se, i encara no s'ha aturat.

Fins ací, pau i tranquil·litat d'esperit: ja sabem d'on venim, i des de quan, i fins i tot els ignorants com jo podem imaginar aquell instant (ja ens ho mostren també les imatges bellíssimes que ens proporciona la televisió). El “model”, però, diu el científic –no jo–, no és capaç de respondre algunes de les qüestions més compromeses i antigues: per exemple, què hi havia abans, si és que hi havia res. Pregunta que molts filòsofs, físics i teòrics del coneixement asseguren que no té resposta perquè és una falsa pregunta: “abans” (i “després”) implica temps, i el temps només existeix... després del Gran Esclat. Llavors, com que la pregunta no val, no ens hem de preocupar de la resposta. Potser tenen raó, i més val deixar-ho córrer a pesar que això ens torna a deixar un altre buit mental insatisfet. El cas, tanmateix, és que sí que hi ha teories que pretenen resoldre la pregunta, falsa o no. Com ara el model conegut com a “inflació eterna”, segons el qual l'Univers observable seria com una bombolla, un simple “univers de butxaca” en una escuma d'inflació que podria ser eterna (les imatges poètiques són delicioses). I llavors el Gran Esclat seria l'origen del nostre “univers de butxaca”, però no d'un Univers total, que seria infinitament vell. Amb la qual cosa, estimats lectors i eventuais contempladors perplexos, si no ho he entès malament, vol dir que tornariem a l'antiga idea d'eternitat. Teoria feliç, sembla que sense prova possible, i per tant haurem d'acudir a la fe. O no pensar-hi, o ocupar-nos només dels afers quotidians, que seria, al final, una conclusió lamentable, després de tants segles de cavil·lacions.

“De tant en tant els humans (ja que tenim un cervell que ho fa possible, i per alguna cosa deu ser) hauríem d'aturar-nos un moment a considerar ‘sub specie aeternitatis’ la realitat completa que ens envolta. És a dir, dedicar alguna estona a la contemplació d'allò que ens depassa i ens supera, i que, quan ho meditem amb un punt d'estupor i d'angoixa, ens fa ser justament més humans”